

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗА КОГНІТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ

У даній статті подано результати експериментального дослідження проблеми формування ціннісного ставлення до фізичної культури у студентів вищих педагогічних навчальних закладів за когнітивним компонентом.

Ключові слова: студенти ВНЗ, ціннісне ставлення, фізична культура, когнітивний компонент.

Актуальність. Студентський вік, що охоплює 18–22 роки, характеризується як період духовно-культурної сенситивності, найбільш активного розвитку фізичних кондицій, інтелектуальної, моральної та естетичної сфери, становлення й стабілізації волі та характеру, оволодіння юнаками й дівчатами новим комплексом соціальних ролей дорослої людини [3, с. 172]. Все це створює сприятливі умови для формування ціннісної сфери особистості, яка набуває більшої усвідомленості в сталості.

Будь-яка інформація ціннісного характеру сприймається особистістю крізь призму її спрямованості й доповнюється емоційним та поведінковим компонентами. Знаючи зміст ціннісної спрямованості індивіда, можна прогнозувати загальні лінії його соціально-професійної поведінки у життєвій перспективі. Тобто ставлення до фізичної культури буде набувати ціннісного характеру за умов трансформації зовнішніх стимулюючих впливів у внутрішні спонукальні сили як засіб “привласнення”, інтеріоризації духовних цінностей, що вироблені людством у сфері фізичної культури.

Ціннісне ставлення виражає внутрішню позицію індивіда і має певну структуру. Цю структуру, як системне утворення, складають комплексні, інтегративні характеристики, що наповнюють її відповідним змістом. Таке розуміння поняття “ціннісне ставлення до фізичної культури” передбачає виокремлення у його структурі наступних компонентів: когнітивного, мотиваційного і діяльнісного.

У межах *когнітивного компонента* ціннісного ставлення студентів до фізичної культури пріоритетне місце належить формуванню інтенціонального досвіду – сприймання та усвідомлення відповідних знань, принципів, вимог, які виступають засадами належного фізичного розвитку. Саме “розвиток інтенціонального досвіду майбутнього педагога сприяє узгодженню професійного й особистісного “Я” вчителя через прийняття певної системи цінностей” [2].

Водночас не можна не зважати і на той факт, що в умовах динамічної зміни знань, постійного поновлення і розширення інформаційного поля неможливо передбачити і даги ту суму знань, яка може забезпечити стійку ефективність прояву ціннісного ставлення до фізичної культури. Тому актуалізується необхідність поряд із наданням певного обсягу знань, навчити студента самостійно здобувати інформацію і використовувати її у повсякденній життєдіяльності.

Розвиток ціннісного ставлення до фізичної культури відбувається разом з особистісним удосконаленням студента, адже будь-які знання пропускаються людиною крізь наявний досвід, набуваючи особистісного для неї значення. Тому студентів необхідно навчити відштовхуватися від уже існуючих результатів у напрямі до витоків пізнання, особистому доторкненню та переживанню значущого, яке постає у вигляді метафор, порівнянь, аналогій, тобто смесифічного знання

про світ, осмисленого його розуміння. Іншими словами, це мають бути знання, “що забезпечують людині можливість її зустрічі із культурою, відкривають, а не закривають двері у світ трансцендентного, існуючого за межами свідомості, а отже, знання, які обертаються на «зростання душі” [1].

Грунтуючись на викладеному, можна твердити: для того, щоб цілеспрямовано впливати на ціннісні ставлення студентів, недостатньо повідомляти їм “готові” знання про цінності, розкривати об’єктивне значення тих чи інших форм життєдіяльності, поведінки. Важливо так організувати реальний процес навчання і виховання, щоб ці цінності верифікувалися, перетворювалися у перевірені на власному досвіді реальні мотиватори соціально-професійної поведінки. Для цього вони мають пропускатися людиною крізь своєрідні “фільтри”, набувати для неї особистісного значення. У цьому випадку вони стають проекцією передусім тих цінностей, які людина обирає проекцією її суб’єктивного внутрішнього світу [4, с. 35].

Вивченням проблеми фізичного виховання молодого покоління займалися Н.Хоменко, В.Кайносов (формування потреби у фізичному вдосконаленні), Б.Ведмедко, Ю.Железняк (виховання звички до систематичних занять фізичною культурою і спортом), М.Солопчук (виховання потреби у фізичному вдосконаленні) та інші.

Поняття залучення студентів до фізичної культури досліджували А.Ляхович, С.Ахметова, А.Кураєва, О.Дрозд та інші.

Однак, автори зосереджують свою увагу на суто фізичному розвитку студентської молоді, не приділяючи належної уваги належним засобам формування в неї відповідних цінностей як регуляторів поведінки.

Отже, актуальність дослідження зумовлена соціально-педагогічним значенням проблеми формування ціннісного ставлення до фізичної культури у студентів ВНЗ і зокрема повноти й системності їх знань щодо складових здоров’я, здорового способу життя і незадовільним станом її розв’язання. Саме це зумовило вибір даної теми.

Мета дослідження: визначити і експериментально перевірити вплив рівня системи знань про здоров’я та здоровий спосіб життя на формування ціннісного ставлення до фізичної культури студентів ВНЗ.

Завдання дослідження:

- визначити стан розв’язання досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі;
- визначити структуру ціннісного ставлення студентів ВНЗ до фізичної культури;
- експериментально перевірити вплив рівня системи знань студентів про здоров’я і здоровий спосіб життя на стан сформованості в них ціннісного ставлення до фізичної культури.

Методи дослідження: спостереження, бесіди, тестові опитування, анкетування, методи самооцінки, математичної статистики, для аналізу даних, отриманих в результаті проведеного педагогічного експерименту.

Обговорення результатів дослідження. З метою перевірки гіпотези про те, що впроваджена спеціально розроблена нами система занять: “Фізична культура в образі вчителя” (теоретична частина) дасть можливість суттєво позитивно змінити ціннісне ставлення студентів ВНЗ до фізичної культури було сформовано експериментальні і контрольні групи по 100 студентів у кожній.

Враховуючи структуру визначеного нами поняття “Ціннісне ставлення до фізичної культури”, яка включає когнітивний, мотиваційний і діяльнісний компоненти, були визначені критерії та показники вимірювання рівнів їх сформованості.

Критеріями когнітивного компонента визначили знання про цінності фізичної культури, способи їх реалізації, знання свого “Тілесного – Я”, розуміння своїх розумових можливостей, а їх показниками – повноту знань, системність знань, міцність знань, потребу в поглибленні знань.

Згідно з метою і завданнями педагогічного експерименту до і після його завершення проводилось тестування, що дозволило встановити характер динаміки формування у студентів ціннісного ставлення до фізичної культури.

Зважаючи на визначену нами структуру ціннісного ставлення до фізичної культури, її критерії і показники, результати констатації за всіма визначеними показниками, були окреслені три типологічні групи, кожна з яких відповідала певному рівню сформованості досліджуваної властивості: високому, середньому і низькому.

Високий рівень. Студент: має повні, міцні, систематизовані знання щодо фізичної культури, її значущості для повноцінного розвитку особистості, способів фізичного самовдосконалення; постійно виявляє інтерес до занять фізичною культурою, задоволення від рухової активності, позитивні переживання від фізкультурно-спортивної діяльності, прагне фізичного самовдосконалення; активно і систематично використовує методи і прийоми фізичної культури, дотримується здорового способу життя, проявляє творчість у спортивно-фізкультурній діяльності, пропагує цінності здоров'я та фізичного розвитку.

Середній рівень. Студент: має неповні знання щодо фізичної культури, її значущості для повноцінного розвитку особистості, способів фізичного самовдосконалення; періодично виявляє інтерес до занять фізичною культурою, іноді відчуває задоволення від рухової активності, позитивні переживання від фізкультурно-спортивної діяльності, прагнення до фізичного самовдосконалення, не має сталого характеру; використання методів і прийомів фізичної культури, дотримання здорового способу життя, пропаганда цінності здоров'я та фізичного розвитку детермінуються зовнішньою інстанцією або прагматичними цінностями; відсутній прояв творчості у спортивно-фізкультурній діяльності.

Низький рівень. Студент: має фрагментарні знання щодо фізичної культури, її значущості для повноцінного розвитку особистості, способів фізичного самовдосконалення; не виявляє інтересу до занять фізичною культурою, не відчуває задоволення від рухової активності, переживання від фізкультурно-спортивної діяльності часто позначені негативними емоціями, не прагне до фізичного самовдосконалення.

Розглянемо результати аналізу дослідження динаміки рівня сформованості ціннісного ставлення до фізичної культури у студентів експериментальних і контрольних груп до і після експериментальної роботи за когнітивним компонентом. Як засвідчили результати діагностики даних, отриманих до початку експериментальної роботи, показники системи знань з фізичної культури, навіть у студентів, віднесених до високого рівня були досить низькими як у контрольних, так і в експериментальних групах (табл. 1).

Таблиця 1

Показники сформованості у студентів ціннісного ставлення до фізичної культури за когнітивним компонентом до початку експерименту

Експериментальна група						Контрольна група						Вірогідність відмінностей (P)		
Рівні сформованості						Рівні сформованості								
Вис. (п)	%	Сер. (п)	%	Низ. (п)	%	Вис. (п)	%	Сер. (п)	%	Низ. (п)	%	Вис.	Сер.	Низ.
31,0	30,5	35,0	35,2	34,0	34,3	32,0	31,8	36,0	35,9	32,0	32,3	P > 0,05	P > 0,05	P > 0,05

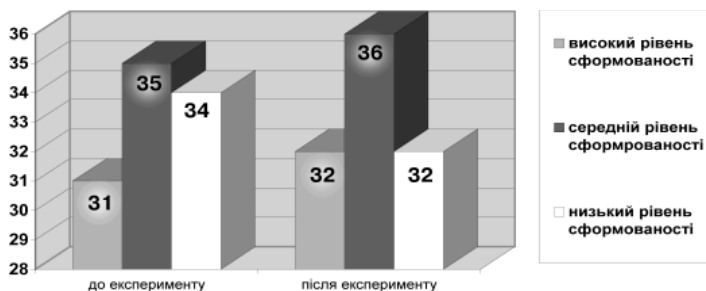

Рис. 1. Рівні сформованості у студентів ціннісного ставлення до фізичної культури за когнітивним компонентом до початку експерименту

В цілому, виявлені рівні сформованості ціннісного ставлення до фізичної культури за всіма досліджуваними компонентами у студентів експериментальної і контрольної груп до експериментальної роботи дали підставу вести пошук педагогічних умов оптимізації формування цього особистісного утворення.

З цієї метою було проведено формувальну частину експерименту. Після завершення експериментальної роботи були проведені зрізи, аналогічні тим, що проводилися на констатувальному етапі дослідження.

Для визначення вірогідності відмінностей між рівнями сформованості ціннісного ставлення до занять фізичною культурою у студентів експериментальної і контрольної груп за всіма досліджуваними компонентами після завершення педагогічного експерименту нами було використано критерій χ^2 (який використовувався і при проведенні порівняльного аналізу результатів констатувального етапу експерименту).

У результаті аналізу отриманих даних (табл. 2) з'ясувалося, що внаслідок впровадження у навчально-виховний процес вищої педагогічної школи розроблених нами педагогічних умов в експериментальній групі намітилася стійка позитивна тенденція до підвищення сформованості показників когнітивного компонента.

Висновки

1. Навчально-виховний процес у вищих педагогічних навчальних закладах не забезпечує належного формування у студентів ціннісного ставлення до фізичної культури. Це стосується всіх структурних компонентів цього феномена.

2. Доведено, що формування ціннісного ставлення студентів до фізичної культури – одна з найбільш важливих і відповідальних функцій освітнього процесу вищого педагогічного навчального закладу, що вимагає постійного звернення до аксіологічної проблематики у навчальній та позанавчальній діяльності з фізичного виховання, широкого взаємоузгодженого використання теоретичних і практичних методів свідомості і поведінки майбутнього вчителя.

3. Аналіз результатів досліджень рівнів сформованості у студентів експериментальної і контрольної груп ціннісного ставлення до фізичної культури за когнітивним компонентом після завершення експериментальної роботи свідчить, що в контрольній групі вищезазначений рівень сформованості практично не змінився (високий рівень до експерименту – 31,8 % студентів, після – 32,0 % студентів; середній рівень до експерименту – 35,9 % студентів, після – 33,4 % студентів; низький рівень до експерименту – 32,3 % студентів, після – 34,6 % студентів). Статистично значимі відмінності відсутні ($P > 0,05$).

У той же час в експериментальній групі намітилася стійка тенденція підвищення рівнів сформованості показників когнітивного компонента (високий рівень до експерименту – 31,0 % студентів, після – 56,4 % студентів; середній рівень до експерименту – 35,2 % студентів, після – 37,9 % студентів; низький рівень до експерименту – 34,3 % студентів, після – 5,7 % студентів).

Таблиця 2

Рівні сформованості у студентів експериментальної і контрольної груп ціннісного ставлення до фізичної культури за когнітивним компонентом після формувального етапу експерименту

Експериментальна група						Контрольна група						Вірогідність відмінностей (P)		
Рівні сформованості						Рівні сформованості						Вис.	Сер.	Низ.
Вис. (п)	%	Сер. (п)	%	Низ. (п)	%	Вис. (п)	%	Сер. (п)	%	Низ. (п)	%			
31,0	30,5	35,0	35,2	34,0	34,3	32,0	31,8	36,0	35,9	32,0	32,3	P< 0,05	P> 0,05	P< 0,05

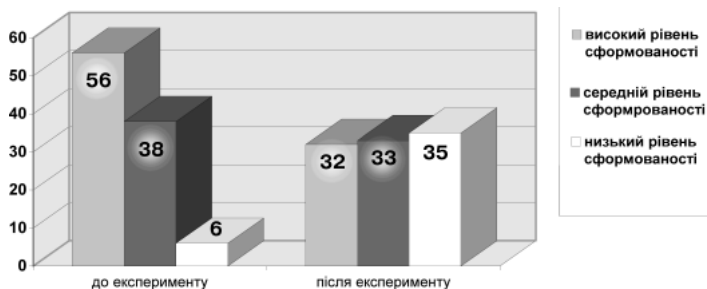

Рис. 2. Рівні сформованості у студентів ціннісного ставлення до фізичної культури за когнітивним компонентом після завершення експерименту

Список використаних джерел:

1. Бездухов В.П., Мишина С.Е., Правдина О.В. Теоретические проблемы становления педагогической компетентности учителя / В.П. Бездухов, С.Е. Мишина, О.В. Правдина. – Самара: Изд-во СамГПУ, 2001. – 132 с.
2. Кривошеева Г.Л. До проблеми формування культури здоров'я студентів університету / Г.Л. Кривошеева // 36. наук. праць Бердянського держ. пед. ін-ту імені П.Д.Осипенка. – Бердянськ, 2002. – С.171-178.
3. Терещенко Ю. Світ обертається довкола творців нових цінностей. Освіта як екзистенційний пріоритет України / Ю. Терещенко // Віче. – 2001. – № 6. – С.108-125.
4. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика / Л.Л. Хоружа. – К.: Преса України, 2003. – 319 с.

This article presents the results of experimental study on the formation of valuable attitude to physical education students in higher educational institutions for the cognitive component.

Key words: students, value attitude, physical training, cognitive component.

Отримано: 2.11.2010